

MEDEDELINGEN BLAD

Ampt. Epe

HISTORISCHE VERENIGING IN DE GEMEENTE EPE

NO: 20

VERSCHIJNT ONREGELMATIG

april 1970

Bevrijdingsnummer

"A M P T E P E"

Historische Vereniging gemeente Epe

=====

Voorzitter: G.S.van Lohuizen
Beekstraat 20, Epe
Secretariaat: A.J.Veninga
Burg.v.Walsumlaan 5, Epe
Penningmeester: C.Stork
Dellenparkweg 8, Epe
Giro: 1194015, t.n.v.
Penn. Ampt Epe

=====

Lidmaatschap: f 5,-- per jaar

MEDEDELINGENBLAD "A M P T E P E"

april 1970 nr. 20

Bevrijdingsnummer
=====

Abonnementsprijs :
voor leden der Vereniging gratis,
voor niet-leden f 0,75 p.nr.
=====

Kopij voor ons blad dient, zo mogelijk, te voldoen aan het navolgende:

- a. getypt met regelafstand 1;
  - b. tekstbreedte maximaal 11 cm;
  - c. het papier aan één kant gebruikt
(dus achterzijde blanco);
  - d. gebruikte bronnen vermelden;
  - e. inleveren 15 dagen vóór de
verschijningsmaand (jan., april of okt.)
- =====

Redactieadres:

Mej. P.E.Berkhout, Sparrenlaan 12, Epe,
telefoon 2056

DE BEVRIJDING van EPE

Eerstdaags is het 25 jaar geleden dat Epe bevrijd werd van de Duitse bezetting, die het 5 jaar heeft moeten dulden!

Nu is het geschiedenis geworden, maar voor de generatie, die het mee heeft gemaakt, is het nog steeds een onuitwisbaar gebeuren in eigen leven.

Dat, door hen verteld, geven we hier nog eens weer in ons "Bevrijdings-aprilnummer van 1970."

Voor de jongeren, die deze periode niet mee maakten, zal het als grootvaders sterk verhaal, in het geheugen blijven hangen en voor hen, die na 2000 zullen leven, wordt het één van de authentieke historische bronnen over deze tijd.

We beginnen met enkele beelden uit de bezettingstijd, waartoe een speciale tentoonstelling wordt georganiseerd (de aankondiging volgt hier). Dan een weergave van het moedig en moeizaam geploeter van de "Ondergrondse" van begin tot eind der bezetting. Daarna putten we herinneringen uit een kostelijk boekje, dat de groeiende spanning illustreert, n.l. "Een toevluchtsoord in bangen tijd" door Marca (pseud. van Mejuffrouw M.C. van Klaveren) in 1945 uitgegeven bij de N.V. Drukkerij Hooiberg te Epe. Het doet de sfeer en toestanden uit deze tijd als aan den lijve voelen.

Daarop volgen Dagboek aantekeningen van van dezelfde Mejuffrouw van Klaveren en Mevrouw E.J. van Lohuizen over de oprukkende bevrijding, waar eindelijk het "Wilhelmus" dankbaar klinkt!

Het "Veluws Nieuws" van 20 april 1946 weet te vermelden dat bij het opmaken der balans over de jaren 1940 t/m 1945 ruim 30

personen uit onze gemeente het leven hebben verloren, gedeeltelijk ten gevolge van bombardementen, (alleen al bij het bombardement van maart 1945 op Oene, verloren 14 mensen het leven), 3 personen werden te Vaassen gefusilleerd, terwijl de overigen òf in het concentratiekamp stierven òf bezweken thuis, daar zij de doorgestane ontberingen niet meer te boven konden komen.

Tentoonstelling Bezetting 1940 - 1945

Ter gelegenheid van de herdenking, dat Nederland 25 jaar geleden bevrijd werd van de Bezetting door Duitsland, organiseert de "STICHTING BEHOUD" een tentoonstelling.

Deze tentoonstelling poogt een indruk te geven van de bezettingsjaren 1940 - 1945. Er is een collectie affiches, foto's en drukwerk uit de oorlog, natuurlijk bonkaarten, stamkaarten en persoonsbewijzen. Veel krantenknipsels, boeken en illegale lectuur. Een collectie speldjes, naast een noodkachel en een graanmolen. Er is van alles, het roept weer die duistere tijd in herinnering. En voor de jongeren is het goed deze dingen te gaan zien, om een betere indruk te krijgen van deze moeilijke jaren.

Het grootste deel van deze tentoonstelling is bijeengebracht door Mej. M.C.v.Klaveren, aangevuld uit andere verzamelingen.

De tentoonstelling wordt gehouden in de "Hagedoorns Plaats", Zuukerweg 77, van 17 april tot en met 5 mei en is geopend op werkdagen van 10 tot 12 uur en van 2 tot 5 uur.

De kamer van de "Hagedoorns Plaats" wordt ingericht als leeszaal, waar veel lectuur zal liggen van uit en na de oorlog.

Wij hopen, dat zeer velen deze tentoonstelling zullen bezoeken.

Een stukje "ondergronds verzet" in Epe

Tergend langzaam werden de maatregelen tegen de Joden genomen. In 1940 was er nauwelijks iets merkbaar. In 1941 kwamen er allerlei beperkingen in de bewegingsvrijheid en de mogelijkheid een betrekking te vervullen.

Dit alles culmineert in de invoering van de Jodenster, 3 mei 1942 en het concentreren van de Joden in een beperkt aantal plaatsen. En dan kan de bezetter toeslaan. Een begin maken met het systematisch uitroeien van de Nederlandse Joden.

Wanneer Amsterdam in de Februaristaking 1941 getoond heeft naast de Joden te staan, worden de volgende maatregelen zo voorzichtig en fragmentarisch doorgevoerd, dat een massaal "nee" niet meer mogelijk is. Maar wel een individueel "nee" tegen de uitroeiing van de Joden.

In augustus 1942 komen de eerste aanvragen voor onderduikadressen in Epe. D.Hendriks, T.Jonker en E.J.van Lohuizen-van Wielink besluiten samen te gaan werken om zoveel mogelijk Joden te helpen. Later zal Els Hendriks haar vader vervangen.

Op 6 september wordt besloten "Larikshof" te huren, 25 september wordt "Idwo" gehuurd en 26 sept. "de Blauwvoet" en op 12 oktober "Brinkerhof". Op 24 oktober zijn in deze 4 huizen al 23 Joden ondergebracht. D.w.z. dat er voor deze 23 mensen niet alleen onderdak verschaft is, maar ook de zorg voor persoonsbewijzen, stam- en bonkaarten en geld. Bovendien moeten de levensmiddelen gedeeltelijk naar deze huizen gebracht worden.

In november wordt "Duyveland" op de Tongerse hei gehuurd, zodat er weer meer opgenomen kunnen worden. Het zijn er op 6 dec. 35.

In maart 1943 is het zesde huis "de Pol" erbij gekomen en is het aantal gestegen tot 45. Niet alleen de lichamelijke verzorging, maar ook geestelijke verzorging kost veel tijd.

De onderduiker heeft niets te doen, moet binnen blijven, mag zich niet vertonen en heeft geen communicatie met familie of vrienden. Dit roept spanningen op, die op verschillende manieren worden afgereageerd en het "Driemanschap" met hun hulpen, waaronder de familie van Essen, hebben daar hun handen aan vol.

Plotseling komt de eerste klap. Op 20 april blijkt de "Blauwvoet" leeg te zijn. 's Nachts zijn de 9 bewoners door de Moffen weggehaald. Naar later blijkt door briefjes, die deze mensen, ondanks verbod, schreven aan mensen in Amsterdam, waar ze werden gevonden. De consequentie was dat het Driemanschap moest onderduiken en verschillende huizen tijdelijk ontruimd werden. De mensen werden op verschillende plaatsen ondergebracht, het lukte om tijdelijk plaatsen te vinden.

In mei kon alles weer "normaal" geregeld worden. Het Driemanschap was er weer en "Larikhof", "Duyveland" en een nieuw huis op de Philipsberg in Wapenveld waren in vol bedrijf. Wegens overbezetting zaten aan het van Manenspad in de directieket 6 jonge mensen. En dan veel bij particulieren.

En tenslotte "Idwo". Tot 31 mei was dit weer vol met 16 mensen. 31 Mei kwam een bericht uit Amsterdam, dat een meisje, dat er één nacht was geweest, gepakt was en doorgeslagen was. Die avond moesten alle 16 mensen de bossen in. 1 En 2 juni werden deze mensen naar verschillende adressen gebracht, o.a. naar Welna, vanwaar ze doorgingen naar Vierhouten. Bij dit overbrengen naar Welna hielpen enkele niet-joodse onderduikers van de "pol" en één hiervan was helaas de beruchte verrader van der Waals (die na de oorlog de doodstraf kreeg).

De zomer van 1943 geeft meerdere Joden, die onderduiken en het wordt steeds moeilijker om adressen te vinden.

2 September 1943 een nieuwe klap. Door het verraad van van der Waals wist de Sicherheitsdienst in Scheveningen, dat er Joden naar Welna waren gebracht. Daar ze alleen de richting wisten, kwamen ze op het van Manenspad (en gelukkig niet via Welna in het grote kamp bij Vierhouten), waar ze de directieket vonden met de 6 Joden. Deze werden via Scheveningen en Westerboerk "afgevoerd".

En daar ik zelf ook gearresteerd werd, moesten weer alle huizen tijdelijk ontruimd worden. Gelukkig is er tijdens de verhoren niet doorgeslagen, zodat na enkele weken de verschillende huizen weer vol bezet zijn. Spanning bleef er. In het dorp telkens arrestaties. Telkens telefoontjes om attent te zijn. Tot 25 november de heer en mevrouw van Lohuizen gearresteerd werden, samen met ook anderen. Weer had er een doorgeslagen. Weer moesten tijdelijk de huizen ontruimd worden en moest er overal onderdak gezocht worden. Na enkele weken is het weer rustig en komen de meeste Joden weer in hun huis terug. Er zijn nu nog 2 huizen: "Larikshof" en het huis op de Philipsberg in Wapenveld.

Voor de andere onderduikers is bij particulieren in Epe en elders onderdak gevonden. Spanning blijft, maar ook de zorg voor Joden en andere onderduikers.

"4 sept. 1944- Albert bracht de bonkaarten-194 moesten er zijn!" Bij de grote razzia's in oktober 1944 zijn enkele mannen van "Larikshof" gepakt, de vrouwen konden ontkomen.

En de laatste klap: 11 november 1944 worden alle bewoners van de Philipsberg bij Wapenveld opgepakt en op transport gesteld via Zwolle naar Westerbork. Gelukkig zijn ze in Westerbork gebleven en konden ze daar bevrijd worden.

De balans: in de verschillende huizen zijn langere of kortere tijd 90 Joden geweest, 18 zijn na arrestatie in de Duitse kampen omgekomen, 72 hebben de oorlog overleefd.

G.S.van Lohuizen

Uit : Marca , Een toevluchtsoord
in bangen tijd. (blz.26-28)

In de week van 9-14 april 1945 kreeg de familie van Essen weer nieuwe inkwartiering. Er kwamen 5 soldaten behorende tot een Rode-Kruis afdeling. 's Nachts sliepen ze in de schuur, doch overdag waren ze in de keuken. En in de kamer daarnaast zat dan de verzetsbeweging. Wèl een ongewone situatie!

Enkele dagen vòòr de bevrijding kregen ze bij van Essen de laatste onderduiker. Jhr.de Stoppe-
laar van Bleydestein, Hollands officier in Engelse dienst, was als parachutist neer gekomen met een opdracht voor de Eper verzetsbeweging. Daar al de draden hoofdzakelijk bij van Essen samenkwamen, kwam ook hij daar natuurlijk terecht, waar hij bleef tot na de bevrijding. Steeds spannender werd het nu. De koeriers en verbindingsmannen liepen af en aan.

Op Zondag 15 april kreeg ze nog even een grote schrik. 't Was 's avonds. Juffrouw van Essen met Mannes, "Tonny" en Jhr.d.St.v.Bl., dààr genoemd "Jan de Engelsman", zaten bij een flikkerend kaarsje in de kamer. Van Essen was met al de anderen buiten voor het huis.

Elke avond werden ze "gelucht". Toen die Amerikanen er waren, ging van Essen elke avond met hen een eindje in de bossen wandelen). Opeens vloog een Duitse soldaat de kamer, waar ze zaten, binnen. Deze was langs de andere kant van het huis gekomen, zodat van Essen niets had gemerkt, was de bijkeuken en keuken doorgehield en stond nu opeens in de kamer.

Een ogenblik zaten ze stijf van schrik. Toen sprong "Tonny" overeind en nam onbewust de bokshouding aan. De soldaat snapte gelukkig niet, waar hij was terecht gekomen en vroeg waar de luitenant was? Juffrouw van Essen stond meteen op en zei, terwijl ze hem vooraan bij zijn tuniek vastgreep: "O, die is hier niet. Ga maar mee, dan zal ik wel wijzen, waar hij is". Ze wist van de hele luitenant niets af; op goed geluk wees ze hem naar de volgende boerderij, waar inderdaad de luitenant bleek te zijn.

En zo brak de bewuste Dinsdag 17 april aan. De spanning bij van Essen bereikte haar hoogtepunt. Konden ze aan 't werk gaan? Ze popelden om te beginnen, maar toch moesten ze nog geduld hebben.

Ze wisten, dat in 't dorp de laatste Duitsers hun vernielingswerk begonnen. Daar ze nog geen instructies van hogerhand hadden gekregen, konden en mochten ze er niets tegen doen. Ook "Jan de Engelsman" ontraadde dit ten sterkste.

Er waren aan de Dellerweg nog heel wat Duitse soldaten, het was nog heel goed mogelijk, dat er nog represaille-maatregelen zouden genomen worden, waardoor nog veel ellende over Epe kon komen.

In huis hielden ze het echter niet langer uit. "Tonny" ging naar 't dorp om eens pools-hoogte te nemen en "Jan de Engelsman" vroeg aan Juffrouw van Essen, of ze niet een boodschap voor hem te doen had.

Ja, dat had ze wel en toen kreeg hij een boodschappenboekje voor de firma van Lohuizen mee. Op een paar klompen van v.Essen en in zijn kapotte broek ging hij nu die boodschappen halen. (Toen hij bij de fam.v.Essen kwam, zag Juffr.v.Essen, dat er in het zitvlak van zijn pantalon een groot gat zat. Ze bood toen aan hem een broek van haar man te geven, doch hij antwoordde: "O neen, die broek wil ik niet missen, daar voel ik me zo gelukkig in!" dus vertoonde hij zich dagelijks in dat kledingstuk.

Even te voren was hij bezig geweest op het bleekveld achter de woning. Er was een vliegtuig overgekomen en vlug had hij toen van het witte wasgoed de letters: "no germans" (geen Duitsers) gevormd.

Ook de andere vogels waren gevlogen. 's Morgens vroeg waren H.Rambonnet, J.van Delden en A.van Vemde al naar het kanaal gefietst. Aan de overzijde waren door hen op die fatale 9den april wapens in de grond verstopt, die ze nu nodig zouden hebben. De bruggen waren vernield. Ze zijn toen over het kanaal gezwommen, hebben de wapens opgegraven, een vlotje gemaakt, daar de wapens op gelegd en zijn toen weer zwemmende met hun vlotje naar de overkant gegaan. Daar trokken ze hun achtergelaten kleren weer aan en tezamen met A.Dekker en Buitenkamp brachten ze de wapens bij v.Essen, waar ze ze gingen schoonmaken en reinigen.

In de morgen kwam Mevrouw Ruitenbeek ook nog even bij v.Essen. Ze was die morgen al meermalen gewaarschuwd voor haar man, die ook ergens op het dorp was.

Buying en Lanting, de beide N.S.B.-marechaussee's waren op het dorp gesignaleerd en daar het nog allerminst veilig was, vond ze het beter de leden der verzetsbeweging te waarschuwen.

Lang hebben die beide heren niet meer rondgelopen, want 's middags waren de rollen ongedraaid en werden ze zelf gezocht. De "ondergrondse" kwam

openlijk voor den dag en toen was het gedaan met alle geheimzinnigheid en onderduikerij.

's Middags kregen ze bij v.Essen nog 2 Duitse soldaten. Eén van hen was een paar dagen geleden ook bij hen geweest en bracht nu nog een gewonde kameraad mee. Ze waren uit Hattem en vroegen daar te mogen slapen. Dat mocht wel, maar als de "Tommie's" kwamen, moesten ze zich overgeven. Dat zouden ze doen.

Tegen de avond kreeg Juffr.v.Essen nog eenmaal een schrik, want toen zag ze een Duitse auto op hun huis komen aanrijden. Zou 't nu nog mis gaan? Toen de auto echter dichterbij gekomen was, zag ze, dat deze geheel met oranje versierd was en begreep ze dat het geen kwaad meer kon. Ze kwamen de Duitsers ophalen. Dat was het slot. De rust keerde weer bij de fam.v.Essen na een spannende tijd. Ieder kon nu weer naar zijn eigen huis terugkeren en kon zich ongestoord en vrij op de weg vertonen. Ook de Joden in het huisje keerden huiswaarts of begaven zich ergens anders heen.

Het gehate juk was afgeschud!

BEVRIJDING van EPE

(Uit de dagboeken van Mej.M.C.van Klaveren en Mevrouw E.J.van Lohuizen - van Wielink)

15 April Zondagmorgen. Weinig mensen in de kerk. De jongelui durven natuurlijk niet en de ouderen bleven thuis om wat er gebeuren kan.

De O.T. (Organisation Todt) zweeft nog steeds door het dorp. Tegen de avond begint het gerij weer. De Duitsers trekken nog steeds terug, richting Nunspeet, karren, wagens, fietsen,

alles zwaar bepakt met geroofde levensmiddelen.

- 16 April Midden op het dorp, tussen het Postkantoor en de garage, wordt een diepe geul gegraven, daarin komen drie bommen van 250 Kg. en wat kleineren, daarna wordt de kuil dicht gemaakt. De bommen moeten springen als de Engelsers komen. Om ze tegen te houden !!
Bij de overweg op de Heerderweg en verderop op de Heerderweg zijn bommen ingezaagd om ze over de weg te laten vallen.
- 17 April Vannacht een onrustige nacht gehad. Hevige explosies. De Kanaalbruggen zijn opgeblazen. Tegen half 8 komen de mensen van het dorp naar de Wisselse weg. De bommen op het dorp zullen exploderen. Kwart voor 9 een geweldige klap en een rookzuil. De huizen van Beumer, Mulder, Jonker, Postkantoor, Boekhandel Scholten en de Garage zijn zwaar beschadigd en in de weg is een diep gat. Even later trekken de laatste soldaten weg, richting Nunspeet. Zijn wij vrij?
's Middags om 3 uur grote drukte op het dorp. Uit Vaassen komt een brandweer-auto en daarachter in een auto burgemeester Diepenhorst. De vlag gaat uit op 't Gemeentehuis en voor het eerst klinkt het Wilhelmus na 5 bange jaren. Maar het is nog te vroeg.
Jan, een pas gedropte verbindingsofficier van het Engelse leger, duikt op en geeft bevel: niet vlaggen, geen oranje.
Wel is 17 April Apeldoorn bevrijd, maar er zijn geen troepen beschikbaar om Epe en omgeving van Duitsers te zuiveren.
In Tongeren, Welna en Nunspeet zijn nog Duitse soldaten. Voorzichtig zijn, ze kunnen terug komen.

De "ondergrondse" heeft de leiding in handen genomen. De eerste Duitse soldaten worden 's avonds gearresteerd.

18 April Nog geen vlag op de toren. De ondergrondse is druk in actie met het ophalen van Duitsers en N.S.B.ers. Er zit zo'n spanning in de lucht, omdat er nog geen feest gevierd kan worden en we toch bevrijd zijn van de moffen.

Vanmiddag een kapitein van de Engelse staf uit Apeldoorn. Heeft op het bordes van 't Gemeentehuis een toespraak gehouden. Zoveel mogelijk naar huis - geen vlaggen - geen oranje. Er is nog geen bezetting disponibel. Zo gauw het kan, komen ze, maar nu nog kunnen de Duitsers terugkomen.

't Blijft onrustig op de markt, waar alle arrestanten worden samengebracht en afgevoerd worden naar de Pelzerkamp.

19 April Eindelijk 's morgens rijden de grote tanks met Tommy's door het dorp. Het is een triomftocht. Nu zijn we vrij - nu gaan overal de vlaggen uit en is het feest.

Om half 5 gaat op het Gemeentehuis de vlag uit en de heer v.d.Roest houdt een speech - Wilhelmus - drie-erf hoera voor de Koningin en de Ondergrondse.

Om 7 uur weer terug. Het is er zwart van de mensen. Dan klinken de tonen van het Wilhelmus, gespeeld door de Kon.Harmonie - en ieder zingt mee. Op het balkon kwam weer de gemeente-secretaris v.d.Roest. Hij spreekt van 3 verrassingen:

1. het ontplooiën van de nieuwe, geelblauwe, gemeentevlag
2. het optreden van de Kon.Harmonie
3. Mr.Diepenhorst treedt naar voren en spreekt ons allen toe.

Daarna in optocht met de Harmonie voorop door het dorp.

20 April 's Avonds om half 7 en 7 uur zijn er dankdiensten in alle kerken.
De spanning is voorbij en het past ons toch God te danken.

Het nu komende vervolg van de "Mijlpalen", waar we juist aan de jaren 1946-1950 toe zijn, geeft duidelijk indrukken van wat er alzo vernield werd in de bezettingstijd en hoe herstel hier vrij voortvarend op gang kwam.

M I J L P A L E N

voor de Geschiedenis van Epe
IV. 1946-1950

1946	(12-1)	Weer boter op de bonnen!
1946	(23-2)	Overstroming in ons dorp (Beekstraat en Emmastraat)
1946	(2-3)	In Roode Kruis-vergadering de noodzaak van een stichting Noodziekenhuis besproken. De burgemeester is bereid het Waeghuys te vorderen (door den hr.Gude beschikbaar gesteld)
1946	(7-3)	Oprichting Natuurhistorische Vereniging Afd. Epe-Heerde
1946	(14-3)	Hervatting busdienst Apeldoorn-Zwolle
1946	(16-3)	Villa "'t Hooge Einde" in het Dellerpark (bewoond door P.C.W. Baron van der Feltz) door felle brand geheel vernield

- 1946 (20-3) Postkantoor aan de Stations-
straat (gedeeltelijk verbouwde
villa van de vroegere Notaris
Verheus) in gebruik genomen
- 1946 (17-4) Reünie der ondergrondsche in
Hotel Boeve
- 1946 (2-5) Opening Spoorbrug bij Zwolle
- 1946 (4-5) Herdenking der Bevrijding
- 1946 (12-8) Spoorbrug bij Zutphen hersteld
- 1946 (7-9) 50-jarig kunstenaarsjubileum
Chris Lanooy
- 1946 (16-9) Brand villa "Minatti", Dellenpark
- 1946 (10-10) Hoogwater-Rapport "De bemaling
van 't polderdistrict "Veluwe"
en Begroting (Dorpspolder Epe-
Emst)
- 1946 (12) Opening Filiaal Openbare Lees-
zaal Zwolle (vanaf 1-7-47 onder-
gebracht in Boekhandel Bats)
- 1946 (7-12) Waterleiding op de Veluwe!
Vergunning tot levering door
Gedep.St. van Gelderland ver-
leend aan de N.V. Waterleiding
Mij te Doetinchem tot 17-7-'75
- 1947 Bodemkartering van de gemeente
Epe 1947-1953
- 1947 (29-1) 40-jarig bestaan Boerenleenbank
- 1947 (12-2) V.V.V. Vaassen bestaat 40 jaar
- 1947 (7-2) "Eensgezindheid" Epe zong 40
jaar
- 1947 (22-2) Uit het dagboek van een Epenaar
(Nr. 245) Epe na de Bevrijding
- 1947 (18-2) Stichting Eper Spaarbank
- 1947 (26-3) Autobus Epe-Heerde voorlopig
gestaakt wegens verwoest wegdek
door vorst en dooi
- 1947 (26-3) Verkeersbrug over de IJssel
(vernield 14-4-45) bijna hersteld
- 1947 (12-4) Vacantieoord "Heidebad" in par-
ticuliere handen (Ned. Reisver,

- Winkelbedrijf v.d.Meer en Schoep en Scheepswerven Wilton-Feyenoord uit Rotterdam)
- 1947 (18-4) Nieuw gegoten klokken voor Hervormde Kerk aangekomen. Op Koninginnedag (31 aug.) ingewijd.
- 1947 (24-4) Epe's gemeenteraad besluit tot aankoop van de "Renderklippen", waarvan Heerde tot een deel hiervan besluit 21 mei '47 (zie beschouwing: F.J.Faber, Nederlandsche Landschappen". Noorduyn. Gorinchem 1942)
- 1947 (10-5) Eper Naai- en Brieschool opgericht
- 1947 (2-8) 60-jarig bestaan Lokaal-spoorwegaansluiting "Willem III" (door steun Willem III tot stand gekomen) Apeldoorn-Het Loo-Vaassen-Epe-Heerde-Wapenveld en op 21 nov. -Hattem (Hattem-Zwolle was er al in 1864)
- 1947 (4-9) Sportchalet aan de Officiersweg door brand vernield
- 1947 (4-10) De IJsselbrug bij Katerveer weer in gebruik genomen (in 1940 door de Ned. militairen en in 1945 door de terugtrekkende Duitsers vernield)
- 1947 (13-10) Nieuwe veerpont over de IJssel voor de dienst Vorchten-Wijhe aangekomen
- 1948 (24-1) Chris Lanooy overleden op 66jarige leeftijd
- 1948 (2-4) Autobusonderneming V.A.D. viert haar 25-jarig bestaan
- 1948 (4-5) Bevrijdingsmonument te Epe op plechtige wijze onthuld in het Sweerts de Landaspark
- 1948 (9-6) Eiermarkt te Epe in ere hersteld
- 1948 (21-10) De gemeente-ontginning kreeg officieel de naam 't Eperholt
- 1948 (4-11) De hr.D.H.Paasman droeg de monumentale dorpspomp op het Marktpllein te Epe over aan het gemeentebestuur

- 1949 (23-4) Dichter-zanger Jan van Riemsdijk te Heerde viert zijn 70ste verjaardag
- 1949 (9-5) De Parochie van de Heilige Martinus op de Oosterhof te Vaassen krijgt haar drie klokken terug
- 1949 (1-8) Viering 650-jarig bestaan van de stad Hattem
- 1949 (24-12) De R.K.Kerk te Epe weer in het bezit van een klok met opschrift "Aangeboden door de Parochianen, Kerstmis 1949"
- 1950 (28-2) Nieuwe kanaalbrug tussen Epe en Oene in gebruik genomen
- 1950 (2-3) Felle brand in hotel "Het Wapen van Epe"
- 1950 (1-8) Herstellingsoord "Theodora" te Epe officieel geopend
- 1950 (23-8) Hevige windhoos in de omgeving van Epe, Heerde en Wapenveld. Schade aanzienlijk
- 1950 (8-10) Afscheid van het treintje Apeldoorn-Zwolle, ondanks verzet van V.V.V.'s en gemeentebesturen
- 1950 (18-12) Bouw aanbesteed van het Rusthuis der Ds.Prinsstichting
- 1950 (dec.) Straatgewijze nummering der huizen in Epe begonnen. Vele wegen krijgen nu ook een officiële naam.

P.E.B.

De Gereformeerde Kerk te Epe (slot)

Maar nu terug naar de geschiedenis van de Gereformeerde Kerk. Het aantal van hen, die in de doleantie gingen, bedroeg ongeveer 15. Misschien moeten daar nog wat gezinsleden bij gerekend worden, maar groot was de kring, wat zielenaantal betreft, dus beslist niet. Maar er moet wel gauw uitbreiding zijn gekomen, anders zou men niet al spoedig aan een eigen predikant hebben kunnen gaan denken. Tot het zo ver was moet men vaak onder het gehoor van evangelisten en oefenaren gezeten hebben. Zo is in de notulen van een vergadering van begin 1889 te lezen: "Evangelisten van de vrienden der waarheid blijven hier om de veertien dagen spreekbeurten vervullen."

Maar in 1899 is het dan zo ver, dat de gemeente een eigen herder en leraar krijgt en wel in de persoon van Ds J.J. Bajema. Tweede predikant was de reeds genoemde Dr J.G.G. Geelkerken, de meest bekende uit de rij van elf voorgangers, die de Gereformeerde Kerk tot nu toe (eind 1969) kent. Hij was het, die later een grote rol zou spelen in de kwestie van het al of niet letterlijk met mensenwoorden gesproken hebben van de slang uit het paradijsverhaal (Genesis 3). Daarover werd op de Gereformeerde Synode van Assen in 1926 een beslissing genomen, die onder meer tot gevolg had, dat Dr Geelkerken en de zijnen (o.a. Dr Buskes) uit de Gereformeerde Kerk zijn gezet en de Gereformeerde Kerk in Hersteld Verband ontstond (Deze kerkgemeenschap is na de tweede wereldoorlog in de Herv. Kerk opgenomen).

In 1913 kon nu dus het 25 jarig bestaan van de Gereformeerde Kerk herdacht worden, al verzette Dr Geelkerken in zijn herdenkingspreek zich dan wel tegen een dergelijke formulering, zoals we boven zagen.

Al een aantal jaren kwam men nu niet meer bijeen in het oude gebouwtje achter het kerkhof. Dat was in 1908 vervangen door "deze eenvoudige, maar nette en vriendelijke kerk die met haar aangrenzende

geriefelijke pastorie aan een hoofdweg gelegen, het onnodig maakt, zoals vroeger, naar de Gereformeerde Kerk van Epe te moeten zoeken". Inmiddels telde de gemeente 360 leden - een respectabele groei valt dus in die vijf en twintig jaren te constateren. Na Dr Geelkerken stonden hier achtereenvolgens de predikanten P. Jukkenekke, I. Tonkens (op de oude begraafplaats aan de Tongerenseweg is zijn graf te vinden) J. Vrolijk, J. Rook, P. van der Schaaf, H. Horstman, G. J. Gräfe, H. J. Bouwhuis en D. Warnink.

De "nieuwe" kerk aan de Beekstraat heeft dienst gedaan tot 1938. Toen verrees het kerkgebouw, dat er nu nog staat: een voor die tijd modern en gedurfd geheel; teken er van dat de Gereformeerden ook wat de uiterlijke vormgeving van hun geloof betreft, de dingen flink en met grote offervaardigheid weten aan te pakken. De oude pastorie deed na de oorlog nog een tijd als zodanig dienst, maar Ds Bouwhuis betrok een andere, modernere, gelegen aan de Dr van Voorthuizenstraat. Ook in andere zin bracht de komst van Ds Bouwhuis verandering en vernieuwing. Hij is een van degenen geweest, die de stoot heeft gegeven tot de oprichting van het interkerkelijk comité "Kinderen van één Vader". Sindsdien is er in het geestelijk klimaat van ons dorp wel het een en ander veranderd!

Na dertig jaren bleek er wéér behoefte aan een grootse onderneming wat de huisvesting van de gemeente betreft. Er vond een algehele inwendige restauratie van de kerk aan de Beekstraat plaats, terwijl er tevens achter de kerk fraaie lokalen verrezen, nodig voor het goed functioneren van alle kerkewerk. In 1968 kon een en ander in gebruik worden genomen. En de groei van de gemeente zette zich maar voort: begin 1967 is er sprake van 922 leden en nu, zoals in de aanvang al vermeld, van 1013!

En zo is dit verhaal over de geschiedenis van de Gereformeerde Kerk in Epe wel zo ongeveer rond, waarbij altijd wel te bedenken valt, dat het eigenlijk, waarom het bij een geloofsgemeenschap gaat, niet in een geschiedkundig verhaal en zeker niet in getallen of jaartallen te vangen is.

W.de Mooy

Uit het JAARVERSLAG 1969 van de "STICHTING tot BEHOUD van objecten met historische en/of kunstzinnige waarde in de gemeente EPE.

=====

Terugziende op een jaar van activiteit, klinkt opnieuw de aansporing het nuttige werk der Vereniging te steunen en mee te willen helpen organiseren.

Voor de vele gewenste werkzaamheden zijn nog steeds te weinig deskundige deelnemers en te weinig geld (al tonen verschillende overheidsinstanties ook met subsidies hun belangstelling). Van beide, hulp en geld, is veel nodig, nu o.a. voor de definitieve voorbereiding en restauratie van het pand Zuikerweg 77 te Epe en het eventueel voorbereiden van een soort openluchtmuseum.

Aan schenkingen van oude meubels, gebruiksvoorwerpen, platen enz., die altijd welkom zijn, werden ontvangen:

- a. een handgemaakte vogelkooi
- b. een vuurhaak
- c. een zichthaak
- d. een ijzeren hek + 4 grote veldkeien, afkomstig van het familiegraf der familie van Lohuizen
- e. enkele kledingstukken
- f. geldbedragen
- g. een aantal oud hollandse pannen
- h. een aantal oude handvormstenen
- i. 1000 enveloppes
- j. 500 kaarten met detailschets van de Kopermolen
- k. raamspuit, ged. petroleumlamp
- l. 2 stuks wafelijzers

Woning Vlijtweg 31 te Epe

De gemeente Epe heeft in het afgelopen jaar deze woning aan de Stichting overgedragen voor de symbolische som van f 1,-, echter onder gelijk-tijdige bepalingen ten aanzien van restauratie, bewoning en beheer.

Met de Rijksdienst voor monumentenzorg is een plan voor restauratie en verbetering besproken en in principe overeenstemming bereikt. Ook hiervoor zullen nu de definitieve plannen worden opgezet, ingediend en uitgevoerd.

Geschiedschrijving

De heer C. Dijkhuizen, wonende te Apeldoorn (oud hoofd van de plantsoendienst in de gemeente Epe), heeft een uitvoerige studie gemaakt over:

- a. 1. Erf en Hof, om de boerderij
2. Het domein van de boer in de boerderij
3. Het domein van de boerin in de boerderij

Deze studie is aan diverse personen en instanties toegezonden. Het kan binnenkort in definitieve vorm opgeschreven worden.

- b. Het Land en Volksleven in Buurtschappen en Dorpen van de Noord-Oost Veluwe.

De Propaganda heeft zich dit jaar beperkt tot publicatie in de streekbladen en het houden van een tentoonstelling in de Hagedoornplaatse.

De tentoonstelling over praehistorisch en middeleeuws aardewerk is door 300 mensen bezocht, hetgeen door het specialistisch karakter van de tentoonstelling en in onze omstandigheden, als succesvol mag worden beschouwd.

De heer Zandstra verzorgde de publicaties en de tentoonstelling, waarbij hij voor het laatstgenoemde veel steun ondervond van het Rijksmuseum voor oudheid te Leiden, het Rijksmuseum voor oudheidkundig bodemonderzoek te

Amersfoort en het gemeentelijk museum te Arnhem.

Het gemeentebestuur van Epe schenkt ons in het vervolg al die afkomende afbraakmaterialen van door hem af te breken panden, welke voor ons werk bruikbaar zullen zijn.

"De Hagedoornplaats", Zuukerweg 77 te Epe

In het afgelopen jaar werd besloten het kookhuis dusdanig te verbeteren, dat er beter in kan worden gewoond en de mogelijkheid wordt geschapen om de boerderij als museumboerderij in te richten.

Met de Rijksdienst voor monumentenzorg is onlangs principiële overeenstemming voor dit plan bereikt, hetwelk nu definitief zal worden opgemaakt.

Zodra het kookhuis klaar is, wordt met de plannen voor de restauratie en inrichting der boerderij begonnen. De ontwerpplannen met de toekomstige bestemming en beheer der boerderij zullen eerst nog nader met alle betrokken organisaties en ook de donateurs worden besproken. Rijk en Provincie zijn n.l. in principe tot het hoogste percentage subsidie bereid als de boerderij een z.g. museumboerderij zou worden en het/dan in principe zo goed als zeker te beschouwen, dat de gemeente deze gedragslijn zal kunnen volgen.

De dames Koster en van Zwol zijn nog steeds de hoopvolle, actieve en enthousiaste bewoonsters van onze boerderij en zien verlangend uit naar het moment waarop de werkzaamheden een aanvang zullen nemen.

Woning Wachtelenbergweg 9 te Epe

Door velerlei vrijwilligersshulp kon bij deze woning een garage gebouwd worden. Het St. Antonie-gilde te Epe droeg een gedeelte grond over voor de symbolische prijs van f 1,-. waardoor het erf een normale grootte verkreeg.

Getuigend van levende werklust voor de Vereniging eindigt het verslag met een aantal plannen en wensen:

- a. Het bestuur zal trachten een avondje voor de donateurs te arrangeren met praatjes en plaatjes over interessant restauratiewerk.
- b. In de komende zomer zal worden getracht een excursie te organiseren langs de panden: Chevalierlaan 17-18, Wisselseweg 80, Wachtelenbergweg 9, Vlijtweg 31 en Zuukerweg 77, alle te Epe.
- c. Een mogelijke excursie langs bewoond gemaakte boerderijen.
- d. De heer G. van Lohuizen verzamelt klederdrachten van onze streek en kan hierbij best hulp gebruiken!
- e. De huisraadcommissie, dit jaar nog niet op streek, hoopt het komende jaar met resultaten te komen.
- f. De Hofse molen te Vaassen heeft thans goede perspectieven voor restauratie. Gedeputeerde Staten van Gelderland zullen in 1971 beginnen met opmetingen en plannen.
- g. Een definitief ontwerp van de gemeentelijke monumentenverordening zal spoedig aan het gemeentebestuur worden aangeboden.
- h. In het nieuwe gemeentehuis is een expositieruimte, waarvoor wij toezegging hebben om periodiek gebruik van te mogen maken. We zouden daar alreeds kunnen starten met een stenenverzameling, die echter nog vak-kundig gedetermineerd dient te worden.

OUDE NAMEN

De oude naam "Melkleen" van het witte huis aan de IJsseldijk, dat men met de Deventerbus passeert, (verklaring in No.6 van ons blad) welke verdwenen was, staat er weer op! Onze wens tot behoud van dergelijke historische namen (in No.7 van ons blad) is dus vervuld (door bemiddeling of eigen inzicht der bewoners?)

In ieder geval een verrassing.

BERICHTEN

De Stichting "Het Geldersch Landschap" is er weer in geslaagd haar bezit op de Tongerense Heide, onder Epe (totaal ca. 180 ha) uit te breiden.

Het betreft ditmaal een 8420 m² grote enclave in het eigendom van de stichting, waarvan de verwervingskosten 7578 gld. bedragen (90 cent per m²).

De stichting heeft sinds 1965, toen de Tongerense Heide werd bedreigd, al zes percelen grond kunnen kopen. Het rijk en de provincie zullen elk voor 50 pct. bijdragen in de verwervingskosten.

(uit: Vel.Nieuws, 10-2-'70)

De Eper Wilhelminavereniging heeft het plan om op 2 mei a.s. een ontmoetingsfeest te organiseren voor onderduikers in Epe uit de bezettingsjaren (Joodse families en anderen) en deed daarvoor reeds een oproep in het Veluws Nieuws van 20 jan. j.l. tot opsporing van deze mensen.

Contactadres: Boekhandel Dalmolen,

Hoofdstraat 79-81, Epe

Een herdruk van de uitverkochte Gids voor de gemeente Epe (1967) is in voorbereiding.

Het Veluws Nieuws van 17-2-'70 verzocht eventuele nieuwe adressen tijdig in te sturen.

I N H O U D

	blz.
De Bevrijding van Epe - - - - -	2
Tentoonstelling Bezetting 1940 - 1945	3
Een stukje "ondergronds verzet" in Epe door G.S.van Lohuizen - - - - -	4
Uit: "Een toevluchtsoord in bangen tijd" door Marca - - - - -	7
Bevrijding van Epe uit de dagboeken van Mej.M.C.van Klaveren en Mevr.E.J.van Lohuizen- van Wielink - - - - -	10
Mijlpalen voor de geschiedenis van Epe IV. 1946 - 1950 samengesteld door P.E.B. - - - - -	13
De Gereformeerde Kerk te Epe II (slot) door Ds.W.de Mooy - - - - -	17
Uit het jaarverslag 1969 van de Stichting tot Behoud van objecten met historische of kunstzinnige waarde in de gemeente Epe - - - - -	19
Oude namen - - - - -	22
Berichten	
Een perceel "Tongerense Heide" aangekocht door "Het Geldersch Landschap" Onderduikers-ontmoetingsfeest Herdruk Gids voor de gemeente Epe	23
- - - - -	
Voor kopij-bijdragen (wenken)	1

